

ADAM PALMER

MOJSIJEVO ZAVEŠTANJE

Prevela
Sanja Bošnjak

■ Laguna ■

Naslov originala

Adam Palmer

THE MOSES LEGACY

Copyright © Adam Palmer 2012

The moral right of the author has been asserted. All rights reserved.

Translation copyright © 2012 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Mojoj rođaki Avi, kolegini spisateljici i
najvelikodušnijem izvoru podrške, i Ajri, koji me je
približio ovoj temi tako što me je upoznao s Frojdovom
teorijom o Mojsiju i Ehnatonu*

PROLOG

„Isuse Navine, moje vreme ističe i plašt vođe preći će na tebe.“

Sedokosi čovek ležao je u pećini na slamarici i gledao u onoga koga je izabrao za svog naslednika. Mlađi muškarac, crnokosi četrdesetogodišnjak, pocepao je odeću od žalosti iako je stariji muškarac još bio živ. Oči mu se napuniše suzama.

„Neću te napuštati, učitelju moj.“

Isus je odavno znao da će ovaj dan doći, da će jednog dana čovek koji je izveo narod Izrailja iz egipatskog ropstva biti primljen na Božje grudi i da će on, verni učenik, naslediti čoveka kome je toliko dugovao. Ipak mu se činilo da je slabo pripremljen za dužnosti koje su mu pripale. Ne samo zato što se ovaj nekad živahan muškarac pretvorio u slabašnu priliku pred njim već i zbog užasnog prizora crvenih rana na učiteljevom telu nalik na ognjene zmije.

„Neću još dugo biti na zemlji, Isuse. Kad umrem, moraš me sahraniti ovde i zauvek napustiti ovo mesto.“

Žamor ljudi koji su u dolini čekali vesti o svom vođi dopirao je do pećine na pustinjskom vetru.

„Ali zašto moramo da odemo?“, pitao je Isus Navin. „Zašto ne možemo ostati ovde i sklopiti mir sa zmijskim bogom?“

„Zato što je zmijski bog lažan!“ Starčev glas je još jednom odjeknuo mladalačkom snagom. Oštar ton ispuni njegovog učenika i strahom i radošću. Uprkos godinama i razornoj bolesti, životna snaga još nije napustila starca. „Zato nas je Jehova i kaznio. Udovoljavali smo zmijskom bogu pa smo kažnjeni bolešću. Jehova nam je zapovedio da nemamo druge bogove osim njega, a ipak smo mu podigli onaj...“ – mahnuo je rukama ka ulazu u pećinu – „...čudovišni *spomenik*.“

„Onda ću srušiti spomenik i pokazati zmijskom bogu da smo odani samo Jehovi“, odgovori mlađi muškarac usrdno.

„To nije dovoljno. Ovo mesto je proketo. Moraš povesti ljude preko reke u Obećanu zemlju, tamo gde teče med i mleko. Jehova, vaš bog, ići će s vama.“

„Ali slabi smo. Ne možemo da se borimo protiv Hananaca. Oni su džinovi i mi smo kao skakavci u njihovim očima.“

Plamen blesnu u starčevim očima. „Dosta! Zaista veruješ u to budalasto naklapanje? Zar nam nije Halev rekao da će nam Jehova dati snagu da ih pobedimo?“

„Ali brojniji su od nas.“

Starčev glas je ponovo smekšao, kao da ga je gnev istrošio, i u njemu više nije ostalo borbenosti. „Onda živite u brdima, ne u dolinama, i ostavite ih na miru dok ne budete spremni. Čekaj svoj trenutak, Isuse, kao što sam ja sačekao svoj.“

Isus Navin klimnu glavom. Ali učitelj nije završio. Uprkos slabosti, pridigao se da još jednom progovori. Isus se nagnuo da približi uvo Mojsijevim ustima.

„Budi snažan i hrabar. Zato što ćeš povesti ljude u zemlju koju je Jehova obećao njihovim očevima... i ti ćeš im je predati u nasledstvo.“

PRVO POGLAVLJE

Hamsin – vreo, spor, suv vetar koji duva sa zapada.

Naziv mu je izveden iz arapske reči „pedeset“ jer, prema arapskoj tradiciji, treba da duva pedeset dana tokom godine.

Mršavi devetnaestogodišnjak iz zapadnog Londona se preznojavao, nenaviknut na te pustinjske uslove. Barem je vrelina *suva*, pomislio je; i zbog toga podnošljiva. Samo je trebalo da se seti da pije mnogo vode. Pošto je jednom letovao u Šarm el Šeiku, bio je zahvalan što ovde nije tako vlažno kao što je bilo na obali. Ali čak i ovako, vreme je za odmaranje pored hotelskog bazena, a ne za arheološko iskopavanje.

Sad, na vrućini prepodneva krajem marta, više od deset sposobnih mladih studenata radilo je na obeleženim područjima pod budnim okom egipatskih vojnika. U majicama kratkih rukava i bermudama (o kojima se tu govorilo kao o „islamskim šorcevima“ zbog skromnosti), ovi poletni dobrovoljci pristigli su iz čitavog sveta: Egipta, Evrope, Južne Amerike, pa čak i Australije i Novog Zelanda. Svakom dobrovoljcu

dodeljen je kvadratni metar prostora, označen na uglovima zastavicama s koordinatama.

Posao je bio težak. Naoružan metalnim ašovčićem, plastičnom lopaticom i malom četkom za čišćenje pronalazaka, mladić je iskopao petnaest centimetara dublje od prethodnog nivoa, stavio sadržaj u kofu i odneo ga do dva dobrovoljca koji su rukovali sitom. Par je bio poznat kao Džej-Džej zbog svojih inicijala: Džoel i Džejn. Iako približnih godina – on na kraju tinejdžerskog doba, ona tek što je izašla iz njega – bili su vrlo neskladan tandem: žilav, crvenokosi štreber i izblajhana plavuša s telom navijačice. Ali spojio ih je slučaj i sad su njih dvoje bili neraskidivo povezani ovom slučajnom nomenklaturom.

Džoelu je dodeljen donekle jednostavan posao zbog nedostatka iskustva, ali i ta uloga je nosila izvesnu odgovornost. I kad se dobrovoljac iz Londona pojavio pored njega s kofom punom peska i kamenčića, Džoel je uzdahnuo – nije očekivao ništa što bi razbilo jednoličnost dana.

Iz prikrajka je radove nadgledala plavuša zapovedničkog držanja i gotovo nordijskog izgleda. Više je volela da gleda izdaleka, jer kad god je obilazila nalazište, ljudi su prestajali da rade da bi je pogledali, naročito muškarci. Bilo je to razumljivo ponašanje – takvu ženu nisi mogao da ne primetiš. Leđa su joj bila široka i ravna, a lepo izvajane butine i ruke blago mišićave. Ali na telu joj ni slučajno nije nedostajalo oblina. Žena prosečne visine sa ovakvom kombinacijom mišića i sala izgledala bi prilično zdepasta, ali ona je sa metar osamdeset bila viša od većine i savršeno skladna, naročito u očima muškaraca.

Mlada arheološkinja iz Beča zvala se Gabrijela Guzak, i posmatrala je radove s mešavinom iscrpljenosti i ponosa. Trebalo je mnogo odlučnosti i dosta diplomatije da bi se dobila dozvola za ovo iskopavanje. Mesto se nalazilo u zabranjenoj vojnoj oblasti u podnožju planine Hašem el Tarif, a brižljivo ga je čuvala egipatska vojska zbog blizine izraelske granice. Iz ovog razloga na njemu nikad nije započeto pravilno arheološko iskopavanje uprkos nagoveštajima i znacima da bi moglo imati istorijski značaj.

Posle pažljivog lobiranja vlasti su dale zeleno svetlo za iskopavanje, mada uz određene stroge bezbednosne mere; na nalazište se nisu smeli donositi mobilni telefoni i foto-aparati, i samo je jednom zvaničnom kamermanu zaposlenom u Vrhovnom veću za antikvitete bilo dozvoljeno da slika. Tako su egipatske vlasti mogle da nadziru protok podataka dobijenih iz iskopina.

Vrhovno veće za antikvitete i njegov predsednik Akil Mansur pokrenuli su čitav ovaj projekat. Mansur nije samo oduševljeno podržavao projekat, već je bio i Gabrijelin mentor – pod njegovim pokroviteljstvom ona je odbranila doktorat na Univerzitetu u Kairu, i njih dvoje su ostali prijatelji, mada ne tako bliski. Takođe je bio prijatelj njenog ujaka, veoma uglednog britanskog biblijskog istoričara Harisona Karmajkla. I možda najvažnije od svega, bio je zamenik ministra kulture.

Ali ne samo da je umeo da ispuni bezbednosne zahteve ili želje egipatske vojske već je bio prisiljen i da se donekle upetlja u trgovinu konjima, pritom oprezno zaobilazeći protivljenja, a zbližio se i s ključnim ljudima u političkoj i vojnoj hijerarhiji.

Kao posrednik u sklapanju posla, držao se podalje od nalazišta prepuštajući oduševljenim klincima da ispune

zadatak „farbanja ograde“ – s njegovom mladom, privlačnom štićenicom u ulozi Toma Sojera. Naravno, kad bi pronašli nešto uzbudljivo, ne bi gubio vreme, već bi odjurio tamo da dâ zvaničnu izjavu pred kamerama.

Dobrovoljac koji je upravo ispraznio kofu na sito kojim je rukovao Džozel nije sačekao da vidi ishod, jednostavno se vratio kopanju. Sito se sastojalo od drvene kutije, šest milimetara debelog metalnog mrežastog dna i dve ručke za protresanje. Džozel ga je sad protresao kako bi odvojio pesak, koji je propadao kroz rešetku, a u situ je ostao veliki broj kamenčića. Inače, sve ono što je preostalo nije bilo ništa drugo do pustinjsko kamenje, ali ovog puta mu je nešto zapalo za oko. Setio se Gabrijelinog uputstva da osmotri talog pre nego što ga baci, pogledao je izbliza, zatreptao i ponovo pogledao.

To nisu bili delići od nekakvog neobičnog materijala – naprotiv: bilo je to tipično domaće kamenje – ne veće nego obično. I svakako nije imalo sjaj plemenitih metala niti je svetlucalo kao drago kamenje. Ne, samo ovo kamenje, ili delići kamenja, imalo je neke oznake.

Podigao je jedan i primakao ga da bolje pogleda. Okretao ga je tamo-amo i primetio da na jednoj strani ima uklesane šare. Oblici su bili premali da bi bili hijeroglifi, a nisu ni pripadali alfabetu koji je poznavao. Ali izgledali su kao rukopis, a ne kao nasumične oznake.

Podigao je i drugi pa ga zagledao, zatim još jedan, pa još jedan. Primetio je da se znaci ponavljaju, što ga je uverilo u to da nisu nasumično urezani. Napravljeni su smišljeno, ljudskom rukom. I zato je ovo bilo *otkriće*!

Mogao bi da ga stavi u vrećicu i obeleži, i ostavi drugima da mu u dogledno vreme otkriju značenje. Ali nešto je u vezi

s ovim otkrićem godilo njegovom egu. Želeo je mali deo slave, čak i da ga je iskopao neko drugi, a neko stručniji od njega protumačio. U svakom slučaju, ako je nešto važno, svakako bi želeli da saznaju za to *odmah*.

Džoel je shvatio da sanjari i da je Džejn primetila da se nešto dešava.

„Šta je bilo?“, pitala je veselo kao i uvek.

Pružio joj je komadić kamena da ga pogleda, ali joj ga nije dao u ruke.

„O... moj... *bože!*“, izustila je.

U strahu da će i ostali čuti i početi da se okupljaju pre nego što mu se pruži prilika da utvrdi svoju slavu, ubacio je komadiće u plastičnu kesu i otrčao do profesorke Guzak, potiskujući želju da glasno vikne kao Arhimed dok je trčao kući iz javnog kupatila.

Dok je Džoel jurio za svojim komadićem slave, Džejn je ostala bez daha. Za razliku od Džoela, ona je u potpunosti shvatila značaj ovoga što je upravo videla. I morala je nešto da preduzme. Promrmljala je kako je boli stomak i otrčala do toaleta, koji su bili malo bolji od rupa u zemlji s kabinama oko svake ve-ce šolje. Zatvorila je i zaključala vrata pa izvukla tanak mobilni telefon iz džepa vojničkih pantalona. Trebalo je da ga preda obezbeđenju na ulazu u logor, ali na to su je već upozorili, pa se pobrinula da ponese dva mobilna. Jedan veliki blistavi koji je krotko predala sa izrazom razočaranja. A zadržala je ovaj mali sa ograničenim funkcijama. Znala je da vojnici neće pretresati ženu, a nisu imali žene vojnike da obave taj posao. I tako je njena tajna bila sigurna.

Bezbedno smeštena u toaletu, mahnito je ukucala poruku i pritisnula „pošalji“. Minut kasnije, njena poruka se pojavila na drugom telefonu deset hiljada kilometara dalje. Pisalo je: *Našli su kamenje*.

DRUGO POGLAVLJE

„Primio sam poruku u dva sata ujutru“, rekao je Artur Moris.

Sedeli su oko ovalnog stola od trešnjevog drveta u maloj prostoriji za sastanke; dva muškarca u pedesetim i žena u ranim četrdesetim. Moris je bio gotovo ćelav, osim dva mala uredno očešljana seda pramena kose sa obe strane temena, s retkim ostacima smeđe, kakva je nekad bila. Oči su mu bile takođe smeđe i u njima se krio blagi nagoveštaj pretnje koji je upozoravao i prijatelje i neprijatelje da je u pitanju čovek kome se ne smeju odbijati želje.

Sto sedamdeset metara visok obelisk presijavao se na jutarnjem suncu, stojeći iza njega kao pozadina njihovog napetog sastanka.

„Jesu li imali dovoljno vremena da shvate?“, pitao je drugi muškarac.

Bio je malo stariji od Morisa, s kratkom uredno potkre-sanom bradom. Bio je takođe i viši i mršaviji od Morisa. Ali najupadljivija razlika između njih bila je njegova nemarno

odabrana odeća. Lake letnje pantalone i svetlosmeđi džemper s natpisom „Džordžtaun“. Artur Moris je pak nosio besprekorno teget odelo. Više je voleo plavo od sivog i jednobojno od uzanih pruga, jer je negde pročitao da su one znak političkog konzervatizma.

„Morala je da bude kratka, profesore. Ali činjenica da je poslala potpuno jasnu poruku govori nam da verovatno jesu. Čak i ako nisu, neće im dugo trebati. Nisu glupi i moramo pretpostaviti da će se od sada sve brzo odvijati.“

„Ne znam kako možeš tako da zloupotrebljavaš Džejn“, primetila je žena nelagodno. „Ona je samo dete.“

Moris je kratko razmislio pre nego što je odgovorio polako i odlučno. „Ne mora da razume zašto i zbog čega.“

„Ali ako ne razume naše ciljeve, kako može da ih podržava?“

Žena – Odri Miln – nekad je bila supruga za ukras. Iako odavno više nije piletina koja je privlačila muževljev libido, zadržala je položaj u njegovom srcu i domu pravilnom negom, nemilosrdnim vežbanjem, spretnim i uglađenim ponašanjem u društvu i, što je najvažnije, spremnošću da staloženo prihvati muževljeva neprekidna neverstva.

Njen muž je oduvek znao da ga ona neće osramotiti ni u poslovnim krugovima niti u privatnom životu, a znala je i kako da priredi zabavu i kaže prave stvari pravim ljudima u pravo vreme. S takvim društvenim veštinama i selektivnim slepilom za njegove slobodne aktivnosti, nije imao potrebu da je se reši. A što se nje tiče, ni ona nije imala razloga da se *oslobađa*. U njihovom odnosu celina je bila bolja od samih delova.

Međutim, više nije bila žena za ukras. Sad je bila ukrasna udovica.

„Džejn razume odanost porodici“, dodao je Moris. „To znači da je odana *meni*. Samo je to važno.“

„Karmajkl bi mogao biti smetnja“, rekao je profesor. „Kad sve izađe na videlo.“

„Zašto?“, pobunila se Odri Miln. „Zbunjeni starac koji pati od demencije...“

Profesor ju je razdražljivo pogledao. Nikad mu se zapravo nije dopadala i jedini razlog što je pozvana na ovaj sastanak bio je taj što je od muža nasledila vlasništvo nad lancem od petnaest novina. On je dobro služio cilju, ali je preminuo pred kraj prošle godine. I sad, ako žele da im se rad neome-tano nastavi, trebala im je njegova udovica, ili barem pristup njenim novinama.

Internet je dobar za predstavljanje javnosti, ali ne pruža uverljivost. Ugledne novine, s druge strane, daju uverljivost svakoj priči štampanoj ispod svog jarbola. Zato im je Odri Miln bila moćna saveznica.

„Već se uznemirio zbog činjenice što mu rad još nije objavljen.“

„Ali taj časopis se objavljuje samo jednom godišnje.“

„Zna on to, Odri. Ali je ljut što smo prekoračili rok za poslednje izdanje.“

„Pa recite mu da je trebalo nekoliko meseci da uradimo stručnu reviziju. Intelektualac je. Razumeće.“

„Rekao sam mu!“, prasnuo je profesor. „Ali svejedno je ljut. U jednom trenutku je čak zapretio da će odustati i poslati ga drugom časopisu.“

Artur Moris nije obraćao pažnju na njihovu svađu i poi-gravao se s drškom na štapu za hodanje. Bio je složeno izrez-baren, napravljen od lakiranog mahagonija i na vrhu je imao zmijsku glavu.

„Ali ako su pronašli deliće kamenja“, rekla je Odri, „zar u tom slučaju nije svejedno šta Karmajkl radi?“

Moris ju je pogledao kao da pokušava da proceni šta se krije iza njenih reči.

„Šta god da izađe iz Egipta, mi ćemo znati. Može nam čak pomoći da rešimo one nedoumice koje se javljaju u Karmaj-klovom radu. Ali sâm Karmajkl jeste smetnja. Nije jedan od nas, i prezreo bi svaki pokušaj da ga uključimo.“

„Verovatno ne bi čak ni razumeo“, izjavila je Odri, „zbog svog psihičkog stanja.“

„Ne smemo da rizikujemo“, rekao je profesor.

„Slažem se.“ To je bio Moris, i njegova reč u ovom pitanju bila je konačna.

„Dakle, šta ćete uraditi?“, pitala je Odri.

„Treba da pošaljemo nekoga da se time pozabavi.“

Morisov telefon je zapištao. Izvadio ga je i bacio kratak pogled na poruku.

„*Strana pomoć Bil glasanje 20 min.*“

„Oprostite“, rekao je senator Moris, „moramo ovo da skratimo.“

„Koga ćeš poslati?“, upita Odri uz oklevanje.

„Nekoga čija je odanost nepokolebljiva i čijem daru za obavljanje tog posla nema ravnog.“

Odri je zažmurila dok je izgovarala sledeću reč: „Golijata?“

TREĆE POGLAVLJE

„Šteta što niste našli ostatak“, izjavio je Akil Mansur tiho i ravnodušno.

„Pod pretpostavkom da postoji 'ostatak'“, dodala je Gabrijela.
„Naravno da postoji ostatak!“

Bili su u laboratoriji na Univerzitetu u Kairu koju je Vrhovno veće za antikvitete koristilo za ispitivanje drevnih egipatskih artefakata. Mansur je bio malo niži od Gabrijele i već mu se nazirao sredovečni trbuh. Ali seda kosa mu je davala aristokratsku ozbiljnost zbog koje su ostali odmah prepoznavali akademski autoritet.

„Raširili smo se zrakasto od kvadrata gde je pronađen“, objasnila je Gabrijela, „i zaustavili smo se na četrdeset devet kvadratnih metara.“

Klima-uređaj se ponovo pokvario i zato je Mansur ostavio tri dugmeta na kariranoj košulji otkopčana i maramicom se brisao ispod brade i po vratu. Sakupljeni komadići kamena izgledali su kao nepotpuna slagalica. Mansur se pomerio

ulevo, kao da želi da dobije bolji pogled na uklesane likove na površini, i usput se očešao o Gabrijelu. Ništa nije rekla, ali se tiho pomerila na drugu stranu radnog stola kako bi mu oslobodila prostor da osmotri delove kamena.

Pošto mu je privremeno odvukla pažnju od kamenja, osmotrio je njeno atletsko telo, više iz radoznalosti nego iz prave požude. Setio se da je bila uspešna plivačica i da je osvojila srebrnu medalju za Austriju na Evropskim studentskim igrama. Čak i sad, u tesnoj majici kratkih rukava i tamnim farmericama, bila je upadljivo lepo građena.

„Parčići iz glavne grupe bili su raspoređeni u obliku slova V.“ Njene reči su ga prenule iz razmišljanja. „To bi značilo da je kamenje ispušteno ili bačeno iz određenog položaja i razbilo se u tom pravcu. I zato nije imalo smisla da nastavljamo dalje da radimo.“

„Mogli ste da iskopate novu liniju kvadrata na nekoj udaljenoj strani, da biste proverili tu svoju teoriju širenja u vidu slova V.“ U glasu mu se čulo nestrpljenje.

„Ali *jesmo*. I našli smo još dva parčeta. Ali oba su bila prilično mala, bez ikakvih rezbarija. Jedini razlog zašto mislimo da su možda deo kamena ili kamenja jeste njihov oblik. Jedan student na iskopavanju koji je diplomirao fiziku kaže da izgledaju kao da su odlomljeni. Takođe nam je objasnio da lakši delovi putuju dalje kad odskakuju.“

„I?“, pitao je Mansur.

„Pa, takođe je rekao da lakši kamen znači i manji, i da smo pronašli još delića, oni bi bili premali da ih sastavimo.“

Odmahnuo je glavom. „Imamo ljude koji to umeju da urade pomoću pincete i lepka. Osim toga, sad ih snimamo u 3D tehnici a zatim ispitujemo na kompjuterskom ekranu. Iznenaden sam što vam to vaš student fizike nije objasnio.“

U glasu mu se čuo podsmeh.

„Mislila sam da je važnije da donesemo ovo što smo već pronašli.“

„To sam shvatio kad si me pozvala dok si ludački jurila ka aerodromu u Šarm el Šeiku.“

„Pa, ostatak kamenja neće ustati i odšetati.“

Namrštio se na Gabrijelinu lakomislenost. Trebalo je da se seti da on nema nimalo smisla za humor, i da je ponosan na tu činjenicu.

„Možemo da nastavimo danas. Dala sam timu predah, i čekamo vašu odluku. Već sam ih povukla s redovnih dužnosti kako bismo se usredsredili na ovo otkriće. Nisam želela da ih vraćam na teren gde su kopali, jer su bili previše uzbuđeni zbog...“

„*Ispricala si im svoju teoriju?*“, izletelo mu je s mešavinom zaprepaščenja i straha.

„Nisam im *ispricala*“, odvrtila je. A onda je posle nekoliko trenutaka dodala: „Ali mora da je bilo prilično očigledno.“

„Preterano oduševljenom klinцу, možda. Ne i ozbiljnom naučniku.“

„Mislim da se može potvrditi.“ Pravdala se. Znala je da je Mansur uvek sumnjičav prema velikim teorijama.

„Hajde da budemo razumni. Zasada možemo samo da kažemo da imamo delove dve kamene ploče sa starim, pomalo jednostavnim pravolinijskim tekstom sa urezanim znakovima koji se ponavljaju.“

„Ali sigurno su u pitanju *dva* kamena?“, pitala je obazrivo.

„Imamo sedam uglova. To nagoveštava *barem* dva zasebna kamena.“

„Možete li da prepoznate vrstu teksta?“

Mansur se pažljivo zagledao. „Pa, stil je pomalo hijeroglifski. U stvari, neki simboli su prilično prepoznatljivi – ako bismo mogli da ih sagledamo u pravom svetlu.“

„Dakle, mogao bi biti diplomatski dokument ili sporazum.“

„Da jeste, bio bi ispisan akademskim klinastim pismom.“

„A to također isključuje Hetite i Sumerce.“

„Tačno“, potvrdio je Mansur.

„Pitam se da li bi to mogao biti naš Knosos.“*

„Ovo nije mikenski ili minojski zapis, profesorko Guzak; u to sam siguran!“

„Nisam to mislila“, odgovorila je Gabrijela razdražljivo.

„Mislila sam na još jedno slogovno pismo, kao linearno A ili linearno B.“

„I pretpostavljam da si se nadala da ćeš biti novi Majkl Ventris.“

„Dakle, bilo bi lepo slediti čoveka koji je preradio drevnu grčku istoriju.“

„Lepo, možda. Verovatno, ne.“

„Kako možeš biti tako siguran?“

Glas mu je poprimio nepopustljiv ton. „Pa, koliko ja mogu da kažem, nema dovoljno jedinstvenih znakova za slogovno pismo.“

„Dakle, to je... šta? Fonetsko pismo?“

„Upravo tako. Još tačnije, abadžad. Nema samoglasnika – samo suglasnici.“

„Aramejski? Feničanski?“ Nije se trudila da pita za hebrejski ili arapski, jer su joj oba pisma bila poznata, i odmah je znala da nije nijedno od ta dva.

„Ne liči baš na aramejski. Možda ima neku neodređenu sličnost s feničanskim.“

„Neodređenu sličnost?“, ponovila je.

* Jedno od najznačajnijih arheoloških nalazišta bronzanog doba i najveće nalazište na grčkom ostrvu Kritu. (Prim. prev.)

„Teško je reći dok ih ne pogledamo pod pravim osvetljenjem. Dovešću stručnjaka za fotografije da napravi nekoliko snimaka i poigra se s kontrastom, pa ćemo tada ponovo pogledati.“

„Ali šta vam govori šesto čulo?“

Mansur je pogledao Gabrijelu s blagom razdražljivošću. Navaljivala je. Svejedno je odlučio da iznese neka nagađanja.

„Podseća me na zapise iz Sarabit el Hadima.“

„Protosinajski?“

„Da.“

Protosinajsko je jedno od najstarijih korišćenih fonetskih pisama – ako ne i najstarije – koje potiče još od pre četiri hiljade godina. Ime je izvedeno iz grčkog „proto“, što znači prvo, i mesta gde je pisanje alfabetom prvo i otkriveno: Sinaj. Tridesetak uklesanih rukopisa pronađeno je na Sinaju u rudnicima tirkiza u Sarabit el Hadimu, koji je nekad bio kaznena kolonija drevnog Egipta.

„Možete li da ga prevedete?“

Mansura je zabavljala Gabrijelina upornost.

„Pa, pod pretpostavkom da sam u pravu, znam kako zvuči, ali ne i šta znači.“

Znaci protosinajskog pisma povezani su sa istovetnim znacima u svim drugim glavnim suglasničkim pismima – kao što su hebrejski i arapski – pa je izgovor bio u razumnoj meri siguran. Ali jezik je bio nepoznat. Je li to drevni oblik hebrejskog, stariji čak i od same Biblije? Neki opšti semitski jezik koji se kasnije podelio na nekoliko različitih jezika? Ili je isto pismo korišćeno za više različitih jezika koji su se govorili širom Bliskog istoka?

„Možda je to naš kamen iz Rozete.“

Kamen iz Rozete; ispisan na tri jezika – hijeroglifima, egipatskim demotskim pismom i starogrčkim – pomogao je

da se dešifruju hijeroglifi jer su naučnici mogli da uporede grčki, koji je već bio protumačen, s nepoznatim hijeroglifima i demotskim pismom.

„Nevolja je u tome što zapisi na ovim delovima izgleda pripadaju jednom jeziku, ili barem jednom alfabetu. Da bismo mogli da ga upotrebimo kao kamen iz Rozete, potreban nam je odgovarajući tekst na drugom jeziku s kojim bismo ga uporedili.“

„Pa, ako sam u pravu, već imamo jedan.“

Mansur je primetio izraz Gabrijelinog lica i shvatio je da se ona neće povući.

„To je pomalo kvantni skok u logici, profesorko Guzak.“

„Zaista? Mesto gde smo ga našli je veoma dobar kandidat za pravu planinu Sinaj...“

„Po mišljenju *nekih* ljudi.“

„Prema Bibliji, Mojsije je razbio prvobitne kamene ploče...“

„Ako Bibliju shvatiš doslovno.“

„A sad smo pronašli delove kamena s drevnim zapisom koji izgleda da je razbijen, sasvim moguće namerno.“

„Pa, čak i da si u pravu, moj biblijski hebrejski nije tako dobar. A nije ni tvoj.“

„U tom slučaju moramo pozvati nekoga ko je stručan za biblijske jezike.“

„Neću pozvati nikoga iz Izraela“, rekao je Mansur. „Barem ne u ovoj fazi. Bilo bi jednostavno previše sporno.“

„Nisam ni mislila na nekog Izraelca. Imala sam na umu Britanca.“

„Koga?“

„Danijela Klajna.“

„Klajna?“, pitao je ne prepoznajući ime. „To zvuči kao...“

„Bio je izuzetan učenik mog ujaka“, objasnila je. „Kao što sam ja bila *vaša* učenica“, dodala je sa sjajem u očima.

Mansur je na trenutak začutao. Nakon nekog vremena nerado je klimnuo glavom. „Pa, pretpostavljam, ako je taj Danijel Klajn bio najuspješniji učenik Harisona Karmajkla, meni je to dovoljno dobro.“

„Da ga pozovem?“, pitala je. „Poznaje me.“

„U redu, pozovi ga, predstavi me i predaj mi vezu.“ Pošto je osetio njeno uzbuđenje, Mansur je dodao: „Ali nemoj mu odmah reći kako mislimo da smo otkrili prvobitnih deset zapovesti.“

ČETVRTO POGLAVLJE

„Ovo je hleb nevoljnika koji su naši preci jeli u Egiptu“, Nejtan Grinberg je svečano zapevao.

U kući u Golders Grinu, Nejtan Grinberg, otac troje dece, dizao je tanjir sa tri mace,* izgovarajući pasus da ukaže na njegov značaj. Nejtanovi roditelji, braća i sestre živeli su u Americi, ali on i njegova privlačna žena Džulija pozvali su neke članove Džulijine šire porodice na *seder* za Pashu.

Seder je nazoviverska služba koja se obavlja za trpezarijskim stolom pre svečanog obeda koji obeležava početak Pashe, gde jevrejske porodice prepričavaju priču o izlasku izrailjskih robova iz Egipta. „Hleb nevoljnika“ možda je bio pogrešan naziv zato što to nije bio hleb koji su Izrailjci jeli dok su bili robovi u Egiptu, već hleb pripremljen u žurbi kad im je bilo dopušteno da odu pošto je upornost egipatskog faraona slomilo deset Božjih kazni.

* Maca – beskvasni hleb. (Prim. prev.)

Ali Nejtanova šestogodišnja ćerka Mej i njena sestra bliznakinja Šari nisu gledale u tanjir s macama. Krupne, razrogačene oči usmerile su na deo stolnjaka odmah sa očeve leve strane, ispod koga je smestio polovinu srednje mace koju je odlomio i umotao u salvetu pre manje od minute. To je bio *afikoman* – na grčkom „ostaviti za kasnije“ – tako nazvan zato što se ostavlja sa strane i jede na kraju obroka. Prema dugotrajnoj tradiciji, od dece se očekuje da „ukradu“ *afikoman* i iskoriste ga da izmame poklone od roditelja.

Međutim, bliznakinje su sedele predaleko od oca da bi se dokopale nagrade. A sad bi ga svaki pokušaj da ustanu sa stolica upozorio na to da spremaju dečju zaveru. Ali tu im je u pomoć priskakao ujka Deni.

Danijel Klajn, koji je nedavno proslavio četrdeseti rođendan, sedeo je odmah do svog zeta sa leve strane. Danijel je takođe bio i amaterski mađioničar pa je, uz njegov tako savršen položaj, bilo prirodno što su bliznakinje računale da će im pomoći u zaveri da počine tu veliku krađu. Ali tražio je visoku cenu zbog ugrožavanja svog ugleda tim zločinačkim poduhvatom.

„Pored vaših poklona, morate tražiti poklon i za vašu sestricu Romi.“

Maloj Romi je bilo tri i po, i iako je mogla da se zauzme za sebe, nije umela uvek da objasni šta želi kao starije sestre.

„Ali ona voli drugačije stvari“, pobunila se Mej.

„I šta ako poželi nešto što je preskupo“, dodala je Šari pokazujući svoju izrazito praktičnu stranu.

„Pa zašto ne tražite igračku s kojom sve možete da se igrate?“, predložio je.

To je bila rizična strategija. Troje dece koje poseduje istu igračku može da bude smrt za roditelje: scenario „na mene je red“ s pratećim osvetama za vreme popodnevnih užina. I

Danijelova sestra Džulija bi pretrpela protivavionsku paljbu, a ne on. Ali bliznakinje su se pokazale dorasle zadatku, i nakon što su pola minute razmišljale, smislile su savršeno rešenje.

„Tražićemo onu kućicu za igru“, objavila je Šari.

Pomenuta „kućica za igru“ bila je živopisna kućica na skla-panje koju su videle u prodavnici igračaka kad su kupovale poklone za Romin rođendan prošlog Božića. Bila je velika toliko da sve tri mogu u njoj da se igraju, a uz nju su išli i prozori i vrata, kao i samolepljivi ukrasi.

Više nije bilo vremena za gubljenje, jer je Nejtan stigao do kraja svog zapevanja i spuštao je tanjir s macama, što je bio znak da bliznakinje izbiju u prvi plan. Prema staroj tradiciji, najmlađa osoba na obredu postavlja „četiri pitanja“ kojima započinje proces prepričavanja priče o Izlasku. Međutim, Romi je bila premala da čita pa su bliznakinje morale da je otpevaju u duetu. Nakon što su se malo usplahireno nakašljavale, stidljivo razmenile poglede a majka ih muzički podstakla, zapevale su u savršenom skladu. Dok nisu stigle do kraja, Danijel je iskoristio to što niko nije obraćao pažnju i spretno se dočepao *afikomana* u korist svojih nećak. Nesvestan krađe koja mu se odigrala pred nosom, Nejtan je svečano recitovao odgovore na zvanična pitanja ćerki. „Bili smo robovi egipatskog faraona...“ Bliznakinje, koje nisu razumele aramejski niti im je stalo do ičeg drugog osim igračaka ili hrane, bacale su poglede pune nade na ujka Denija. Odgovorio im je namigivanjem, i time izvukao osmeh od Mej i neuspešan pokušaj namigivanja od Šari.

„*Al Matzot u'Morerim Yoch-lu-hu!*“

Svi su zajedno viknuli te poslednje reči službe pre večere, jer su značile „Oni će jesti“. Bio je to očajnički uzvik gladne

porodice, nestrpljive da se dočepa hrane posle dugog, razvučenog obreda koji je prethodio jelu.

Danijel Klajn je započinjao obrok na tradicionalan način: zamakanjem jajeta u slanu vodu. Jaje, kao i ono uskršnje, označavalo je ponovno rođenje i obnovu – obeležje svih verski nadahnutih prolećnih praznika, bez obzira da li su judejski, hrišćanski ili paganski. Slana voda je označavala suze izrailjskih robova.

Po sopstvenom priznanju, Danijel je bio pomalo čudak, s mešavinom pameti i zrelosti i dečjeg smisla za humor. I dalje je imao istu kovrdžavu smeđu kosu kakvu je imao i kao klinac, i koju je oduvek želeo da ispravi. Bio je prosečne visine i težine, a nedavno je počeo da vežba u obližnjoj teretani da spreči prvu navalu sredovečne gojaznosti. Iako je ponekad išao na planinarenje i splavarenje s nećacima tinejdžerima, provodio je previše vremena za piscim stolom ili u sali za predavanja, i po sopstvenim strogim standardima i oštrom oku, struk je upravo počeo da mu trpi posledice. Zato je doneo odluku – mada na nećakov predlog – da započne dijetu i vežbanje. Do sada je imao uspeha. Posle upale mišića u prvoj nedelji, sad je počeo da oseća blagodeti.

„A zašto su oni bili robovi?“, pitala je Mej vukući ujka Denija za rukav.

Danijel je progutao i spustio jaje pre nego što je odgovorio. „Pa, sve je počelo s Josifovom braćom. Sećate se Josifa, Jakovljevog sina – dečaka s jedanaestoricom braće.“

Mej je klimnula glavom.

„Zar on nije imao šareni kaput?“, pitala je Šari.

„Tako je. Tata mu je poklonio šareni kaput, ali zato su mu braća postala ljubomorna. On im je takođe ispričao o svojim snovima u kome mu se svi oni klanjaju, i zbog toga su postali još ljubomorniji i gnevniiji.“

„I šta su uradili?“

„Pa, bili su tako ljuti na njega da su ga jednog dana prodali nekim ljudima kao roba. A onda su ga ti ljudi prodali Egipćanima i završio je u zatvoru u Egiptu.“

„Je li izašao iz zatvora?“, pitala je Šari.

„Pa, čekaj malo. Ne tako brzo. Dok je bio u zatvoru, dvojica drugih zatvorenika su sanjali. Ispričali su to Josifu, a on im je protumačio snove.“

„Šta su značili?“, navaljivala je Šari.

„Predskazivali su budućnost. Rekao je jednom zatvoreniku da će biti pušten iz zatvora i dobiti nazad svoj stari posao – da služi faraona. *I ostvarilo se.*“

„Šta je bilo s drugim?“, pitala je Mej.

„O, ne sećam se. Nije važno.“ Nije želeo da ih uznemirava užasnim pojedinostima o tome kako su pekara obesili, a ptice mu ključale meso.

Njegova sestra Džulija i majka Helen donosile su kuvane i pržene riblje ćufte – Denijev doprinos jelu. Pošto je shvatio da Pasha nije najbolji trenutak za držanje dijete, Deni je uzeo po jednu ćufu od svake vrste, začinjavajući ih sosom od rena i cvekle, što je bio tradicionalni prilog jelu. Bliznakinje su odlučile da izbegnu one kuvane i preskoče ljuti sos. Stoga su prstima dohvatile pečene ćufte i pojele ih kako to deca već rade.

„Nisi nam ispričao kako je Josif izašao iz zatvora“, rekla je Mej.

Nema mira za grešne, pomisli Deni.

„A da, naravno. Pa, jednog dana je faraon usnio san i u tom snu je bilo sedam debelih i sedam mršavih krava, i sedam mršavih pojele su sedam debelih krava...“

Bliznakinje se nasmejaše.

„To je bio samo san“, objasnio je Danijel dvema sumnjivim devojčicama. „U svakom slučaju, kad su pojele debele krave, mršave krave se nisu ugojile. Ostale su mršave kao i pre.“

„Ali kako su mogle da pojedu debele krave i ne ugoje se?“, pitala je Šari.

Zamišljeno se nasmešio. Da zna odgovor na to pitanje, bio bi milijarder.

„To je upravo želeo da zna i faraon. Zato je pitao sve svoje savetnike šta je san značio i niko nije znao. Tada mu je sluga koji je bio u zatvoru ispričao da je tamo upoznao čoveka koji ume da tumači snove. Zato je faraon naredio da mu dovedu Josifa, koji mu je rastumačio san.“

„I šta je značio?“, pitala je Šari nestrpljivo.

„Značio je da će sedam godina imati mnogo hrane. Sve žitarice će rasti i imaće toliko hrane da neće znati šta s njom da rade.“

„Zašto je nisu prodavali drugima?“, ispitivala je Šari.

„Zato što se očekivalo da svi imaju previše hrane. Ne samo u Egiptu već i u drugim zemljama. Ali zatim, rekao je Josif, posle tih sedam godina, nastupalo je sledećih sedam u kojima neće biti dovoljno hrane. Nastupiće glad i ljudi će gladovati.“

„Pa zašto nisu sačuvali nešto hrane?“, pitala je Šari.

„Upravo su to uradili. I to zato što je Josif rekao faraonu da tako urade. Rekao je da treba da izgrade skladišta za žito i sačuvaju ga. Zatim bi, po isteku sedam godina, imali dovoljno žita ne samo da prehrane sebe već i da prodaju drugim zemljama. I faraon je bio tako zadovoljan Josifom da ga je postavio za premijera.“

Blizakinje su se ponovo nasmejale. Njihovo veselje pružilo je Danijelu priliku da navali na pileću supu s knedlama koju je sestra upravo spustila pred njega.

„A šta je bilo s njegovom braćom?“, pitala je Mej, koja je bila vrlo sitničava i nije volela nedovršene priče.

„Pa, kad je glad počela, i njima je trebala hrana. I tako su otišli do Egipta da kupe žito... mislim, hranu.“

„I je li ih Josif uhvatio?“

„Tako nekako. Video ih je i odlučio da ih zavarava.“

„Kako?“

„Prodao im je žito a zatim stavio novac nazad u džakove sa žitom.“

„Ali *zašto?*“, čudila se Mej.

„Šalio se s njima.“

„To je glupo“, rekla je Šari.

Mej je ovo ozlojedilo. „Ne smeš tako da govoriš. To je Biblija.“

„Mogu da kažem šta želim. Ovo je slobodna zemlja.“

„Pst. Nema potrebe za svađom. Da, možeš da kažeš šta želiš. Ali ne svađajte se.“

Šari je pokajnički spustila glavu. Mej je nastavila da navljuje s pitanjima. „Ali još nam nisi ispričao kako su Izrailjci postali roblje.“

„Dobro, hajde da nastavimo“, rekao je Deni. „Zbog gladi su Josifova braća i njihove žene i deca došli u Egipat jer je tu bilo više hrane. I kako je vreme prolazilo, dobili su decu i unuke i bilo ih je sve više i više. Ali onda je jednog dana umro faraon i došao je novi. A on se nije sećao Josifa i svega dobrog što je za njih učinio. Samo je video da ima mnogo tih Izrailjaca, i plašio ih se jer je smatrao da ih je previše i da postaju sve moćniji. I zato ih je pretvorio u robove.“

„I onda je pokušao da udavi bebe“, dodala je Mej.

„Samo muške bebe“, objasnio je Deni. „Naredio je da se sva novorođena muška deca udave, ali ne i devojčice.“

„Ali *zašto?*“, pitala je Mej.

„Zato što je mislio da ih je previše.“

„Ali zašto ne i devojčice?“

Deni je slegao ramenima; nije bio siguran kako da objasni patrijarhalno društvo šestogodišnjakinji. „U svakom slučaju, kad se rodio Mojsije, majka je želela da ga spase. Zato je stavila bebu u korpu i sakrila je u trsku na reci Nil.“

„Šta je trska?“, pitala je Šari.

„Nešto što raste pored reka. I tako je faraonova ćerka pro našla korpu s bebom, a ona je bila dobra. Nije želela da ubiju bebu pa ju je odnela kući, zamolila oca da joj dopusti da je usvoji, i on joj je dozvolio. Tako je usvojila bebu i odgajala je kao egipatskog princa. U stvari, ona ga je i nazvala Mojsije.“

Devojčice su ga gledale sa strahopoštovanjem i upijale svaku reč u velikoj želji da čuju još o ovoj neverovatnoj priči. Ali on je zastao da se izdašno posluži pečenom piletinom i krompirima i posluži bliznakinje, koje su se stidele da same uzimaju hranu. Čim su počele da jedu, i Deniju se pružila prilika da uživa u hrani, barem neko vreme.

„Pričaj nam još“, navaljivala je Šari.

„Dobro, gde sam stao?“

„Rekao si da je Mojsije bio egipatski princ.“

„O, da. E, tu priča postaje zanimljiva. Jednog dana, kad je odrastao, Mojsije je video kako jedan egipatski nadzornik tuče izrailjskog roba. I tako se naljutio da je ubio nadzornika. Posle toga je video dva Izrailjca kako se svađaju pa ih je zaustavio i rekao im da se ne tuku.“

„Kao što si ti rekao *nama*“, primeti Mej.

„Upravo tako. Ali kad im je rekao da se ne svađaju, jedan se naljutio i odvratio: 'Hoćeš li i nas ubiti kao onog Egipćanina?' I kad je to izgovorio, Mojsije je shvatio da ga je neko video. A ako su ga oni videli, možda ga je video i *neko drugi*, pa se uplašio. I onda je otišao do gorućeg grma.“

„Šta je to?“

„Grm koji je bio u plamenu. Goreo je i goreo, ali nije izgoreo, samo je nastavljao da gori. I onda mu se iz grma obratio Bog.“

„Šta mu je rekao?“, pitala je Mej.

„Rekao je Mojsiju da je on u stvari Izrailjac a ne Egipćanin i da mora postati vođa Izrailjaca i reći faraonu da ih oslobodi. I tako je on otišao do faraona i rekao mu: 'Pusti moj narod.' Ali faraon je odbio. Zato je Bog poslao prvu kaznu.“

„Šta je bila prva kazna?“, pitala je Mej.

„Bila je to *krv*“, odgovorio je Danijel najdramatičnijim tonom zbog čega su se devojčice zakikotale. „Bog je pretvorio reku Nil u krv, tako da voda ne može da se pije. A onda, pošto je faraon i dalje odbijao da pusti Izrailjce, Bog je poslao žabe. Možete li to da zamislite? Žabe kako skakuću svuda unaokolo?“

Rukama je oblikovao nekoliko zamišljenih žaba i pokazao kako skakuću preko stola. Dok su se bliznakinje kikotale, Danijel je sa sestrom razmenio osmehe. Bio je to njen tihi način da mu zahvali što zabavlja decu.

Pre nego što je stigao do davljenja egipatske vojske u Crvenom moru, Šari je otišla do kauča i zaspala a Mej je jedva držala oči otvorene. Džulija joj je prišla i pitala je želi li na spavanje. Mej je klimnula glavom, zagrlila Danijela, a zatim otišla u sobu s majkom.

Usred sve te buke i klepetanja Danijelu je gotovo promakla zvonjava mobilnog telefona.

„Halo“, javio se i prešao u hodnik kako bi mogao bez naprezanja da čuje osobu sa druge strane veze.

„Halo, Deni“, čuo je prigušeni ženski glas.

„Da?“

„Ovde Gabi. Gabi Guzak.“ Sebe obično nije zvala Gabi. Ali za Denija je pravila izuzetak – ponekad.

„O, čao, Gabi.“

Dve uspomene su ga preplavile u brzom nizu: gotovo zaboravljena petnaestogodišnjakinja koja je bila zaljubljena u njega dok je bio na doktorskim studijama, i visoka, izuzetno samouverena žena s kojom je radio na nedavnom arheološkom iskopavanju u Jerusalimu.

„Slušaj, zovem sa Univerziteta u Kairu. Tu sam sa profesorom Akilom Mansurom.“

„Predsednikom Veća za egipatske antikvitete?“

„Tako je. Voleo bi da razgovara s tobom.“

Danijelu su bile poznate neke Mansurove izjave, baš kao i njegova dela, i nije mu se naročito dopadao. Ali ako Mansur želi da razgovara s njim, onda očitó postoji nešto od zajedničkog interesa, a Danijel nije želeo da bude grub prema nekome, naročito ne prema kolegi akademiku.

S druge strane čulo se neko šuškanje, a onda i muški glas.

„Ovde Akil Mansur. Zovem vas zbog toga što smo pronašli nešto što bi vas moglo zanimati i voleli bismo da to pogledate. Putovanje će, naravno, biti o našem trošku, i prvo-klasno, podrazumeva se.“

Danijel se nasmešio na taj pokušaj podmićivanja prvom klasom. Ali zainteresovao se i želeo je da sazna više.

„Možete li mi nagovestiti o čemu se radi?“

„Više bih voleo da vam kažem kad stignete. Ali obećavam da će vas veoma zanimati.“

Danijelu je bilo nelagodno. „Nevolja je u tome što ovde imam nekoliko predavanja, a obećao sam i nećakama da ću ih za rođendan odvesti u Stounhendž.“

„Ne mora ovo biti duga poseta. Možda samo na dan-dva. Spremni smo da vas bogato nagradimo.“

„Nije u pitanju novac. U pitanju je vreme. Mislim, mogu da dođem, samo bi mi bilo mnogo lakše kad bismo to odložili za dve nedelje.“

„Nažalost, vreme je od suštinskog značaja. Osim toga, mislim da biste bili vrlo uzbuđeni da ovo vidite. Radije ne bih rekao o čemu se radi preko telefona, ali mogu vam reći da je izgleda u pitanju artefakt od velikog značaja za jevrejsku istoriju.“

Danijel je osetio uzbuđenost u Mansurovom glasu i znao je da je to čovek koji neće prihvatiti odbijanje. Reči su možda bile preterane, ali činjenica da ga čovek Mansurovog položaja i ugleda tako iznenada traži i zove ga da dođe veoma je mnogo govorila. A iza te pozivnice stajala je i Gabi. To je prelomilo.

„Dobro“, rekao je zainteresovano.